

Knihy

PRE ČITATEĽOV TÚŽIACICH PO HĽBKOVOM POZNANÍ

Práve jesenné obdobie, čas po skončení dovolení a pred prípravou na vianočné a novoročné sviatky, keď za oknami fúka vietor alebo na sklo dopadajú sýte jesenné kvapky dažďa, je doslova ideálnym „timingom“ na to, aby si človek vzal do rúk knihu, ktorá ho nie zabaví, ale poučí, rozšíri jeho duchovný horizont, poskytne mu, ako to hlása slogan katalógu vydavateľstva, ktorého viaceré vydané tituly spomíname, „vzrušenie mysle a dobrodružstvo ducha“. Z bohatej palety takýchto kníh MIROSLAV JANEK vybral tie, o ktorých je presvedčený, že by ich znalosť mala patriť k základnému poznatkovému vybaveniu súčasného politika, verejného činiteľa i ekonomického experta, jednoducho občana, ktorý túži po rozhlade, po prameňoch, aby si mohol slobodne vytvárať úsudok o veciach minulých i súčasných...

Bilancia a perspektívy

Jednou zo základných zásad praxeológie – ako teórie efektívnych činov – je požiadavka, aby sa skôr, než sa prikočí k plánovaniu a projektovaniu zámernov do budúcnosti spravila analýza doterajších skutočností a inventarizovali sa doterajšie pozitívne výsledky i príčiny, prečo sa plány v ďalších okruhoch nepodarilo uskutočniť.

Publikácia Inštitútu pre verejné otázky, na ktorej tvorbe sa zúčastnilo v pozícii autorov dvadsať politických analytikov, sa zamerala na hodnotenie plnenia programového vyhlásenia predchádzajúcej vlády Mikuláša Dzurindu. S touto myšlienkou prišiel šéfredaktor denníka Sme Milan M. Šimečka na jar tohto roku a v letných mesiacoch v tomto denníku vyšiel seriál článkov, analyzujúcich činnosť vlády. Tieto texty tvoria vlastne obsah prítomnej publikácie, obsahujúcej 20 kapitol – presne toľko, koľko bolo členov vlády, ktorých činnosť podrobuje publikácia vecnej analýze.

Analýza volebných programov politických strán a hnutí, ktoré kandidovali v tohoročných parlamentných voľbách i publikácia o verejnom audite mali pred voľbami upriamiť pozornosť na verejné prísluby kandidujúcich politických subjektov. Dnes – a až do budúcich volieb – budú plniť inú funkciu: poslúžia ako ukazovateľ konfrontácie sľubov a reality. Programy štyroch dnešných vládnych subjektov stanú sa neskôr – spoločne s výsledkami vládnutia – relevantnými podkladmi pre nový odpočet druhej Dzurindovej vlády. Ale zaujímavé bude aj porovnať, nakoľko politické subjekty, ktoré sa vplyvom volebných výsledkov a nižšieho „koaličného potenciálu“ dostali dnes do opozície, budú brániť a presadzovať svoje programy a zámery zo súčasných opozičných poslancekých lavíc. Lebo veľaokrát aj opozícia zabúda na sľuby, ktoré pred voľbami dávala nielen svojim voličom, ale celému národu...

Analýza volebných programov politických strán a hnutí, ktoré kandidovali v tohoročných parlamentných voľbách i publikácia o verejnom audite mali pred voľbami upriamiť pozornosť na verejné prísluby kandidujúcich politických subjektov. Dnes – a až do budúcich volieb – budú plniť inú funkciu: poslúžia ako ukazovateľ konfrontácie sľubov a reality. Programy štyroch dnešných vládnych subjektov stanú sa neskôr – spoločne s výsledkami vládnutia – relevantnými podkladmi pre nový odpočet druhej Dzurindovej vlády. Ale zaujímavé bude aj porovnať, nakoľko politické subjekty, ktoré sa vplyvom volebných výsledkov a nižšieho „koaličného potenciálu“ dostali dnes do opozície, budú brániť a presadzovať svoje programy a zámery zo súčasných opozičných poslancekých lavíc. Lebo veľaokrát aj opozícia zabúda na sľuby, ktoré pred voľbami dávala nielen svojim voličom, ale celému národu...

• **PREDSAVZATIA A SKUTOČNOSŤ.** Hodnotenie plnenia programového vyhlásenia vlády Mikuláša Dzurindu. Editori Miroslav Kolár a Grigorij Mesežnikov. Bratislava : IVO, 2002)

• **VOĽBY 2002** – analýza volebných programov politických strán a hnutí (Editor Gri-

gorij Mesežnikov. Inštitút pre verejné otázky (IVO), 2002)

• **VEREJNÝ AUDIT VOLEBNÝCH PROGRAMOV POLITICKÝCH STRÁN A HNUTÍ** (Nadácia F. A. Hayeka, 2002)

O skutočnej či domnej traume novodobých dejín

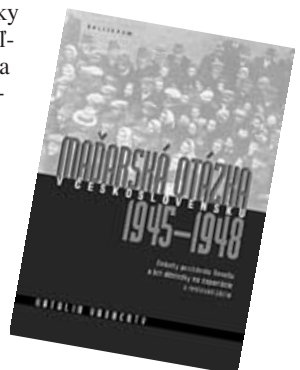
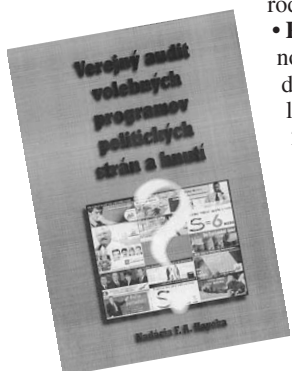
Dva pohľady na dnes veľmi aktuálne „Benešove dekréty“.

Ten slovenský je z pera právneho historika docenta JUDr. Jozefa Beňu, CSc. a prináša súhrnný pohľad na tieto právne akty, ktoré dnes predstavujú pre jedných skutočnú, pre iných len politicky zneužívateľnú aj fakticky zneužívanú traumu. Dekréty prezidenta republiky, konvenčne nazývané „Benešovými dekrétmi“, vyjadrovali právnu kontinuitu Československej republiky, jej nepretržité jestvovanie napriek okupácii a rozbitiu. Nariadeniami SNR s mocou zákona sa zase ustanovovala slovenská štátnosť v rámci Československej republiky. Vykorenenie nacizmu aj prostredníctvom dekrétov prezidenta republiky a nariadeniami Slovenskej národnej rady bolo súčasťou obnovenia majetátu ľudských práv na našom území, ale aj základným východiskom pre povelovú konštrukciu celého priestoru Európy.

Je dobré, že podľa najnovších vyjadrení zodpovedných právnych expertov Európskej únie, existencia Benešových dekrétov nebude prekážkou pre Českú ani Slovenskú republiku pri ich prijímaní za členov EÚ. Možno ž k takýmto pozitívnym záverom prispela aj prítomná publikácia spoločne s početnými vyjadreniami českých i slovenských politikov, varujúcimi, že v prípade spochybnovania Benešových dekrétov spochybnili by sa zásady usporiadania Európy po druhej svetovej vojne.

Pohľad maďarskej autorky Katalin Vadkerty, narodenej v roku 1928 v Nových Zámkoch, je bohato dokumentovanou historickou prácou, mapujúcou na takmer 900 stranách textu neuralgický bod našich novodobých dejín, akým Benešove dekréty nesporne sú, ako aj ich dôsledky – repatriáciu, reslovakizáciu, výmenu obyvateľstva. V roku 1946 sa skončila etapa, v ktorej sa československá vláda snažila dosiahnuť hromadné jednostranné vysídlenie obyvateľov maďarskej národnosti. V etape ďalších dvoch rokov sa usilovala usporiadať túto otázku na viacerých úrovniach, pričom však vysídlenie naďalej bolo v centre záujmu.

• Jozef Beňa: **SLOVENSKO A BENEŠO-**

VE DEKRÉTY (Belimex, 2002)

• Katalin Vadkerty: **MAĎARSKÁ OTÁZKA V ČESKO-SLOVENSKU 1945–1948** (Kalligram, 2002)

Liberalizmus nie je prázdne slovo

Slovo „liberalizmus“ po novembri 1989 stalo sa takmer kultovým termínom, používaným často bez ohľadu na vlastný obsah. Čiastočne sa tomu ani nemôžeme diviť – publikácie na tému liberalizmu, či už od teoretických priekopníkov alebo popularizátorov, na našich knižných pulkoch i v knižniciach chýbali. Táto medzera sa zaplní až postupne. Cieľom stručnej publikácie dvoch slovenských autorov bolo jednoduchým a zrozumiteľným spôsobom vysvetliť, v čom spočíva liberalizmus a poukázať na jeho základné piliere, ktorými sú maximálna sloboda jednotlivca, súkromné vlastníctvo, vláda zákona, zodpovednosť a dobrovoľnosť. A namiesto dlhšej recenzie môžeme stručne konštatovať, že sa im to vcelku úspešne podarilo.

John Dewey bol jedným z najvýznamnejších filozofov a mysliteľov minulého storočia. Výber z jeho politických spisov (a nebolo ich málo, napísal 40 kníh a vyše 700 politologicko-filozofických štúdií) vychádza po prvý raz v slovenčine, aby študenti, odborníci, i širšia verejnosť mali možnosť zoznámiť sa s autorovými názormi na demokraciu a politickú slobodu. Ide o jeden z kľúčových prameňov pre pochopenie pojmu – ale najmä obsahu – termínu liberalizmus.

Za modernú klasiku možno považovať Hobhousovu prácu, vydanú v roku 1911. Ide pravdepodobne o najprecíznejšie vyjadrenie politických princípov, na ktorých budovali svoje praktické koncepcie britskí liberálni sociálni reformátori na začiatku 20. storočia. Historická analýza vývoja liberálneho učenia sa v nej spája s filozofickým rozborom povahy liberálneho presvedčenia a s návrhmi na preformulovanie liberalizmu s akútnym dôrazom na komunitu, na práva individuálneho blahobytu a na aktívny štát.

Každý, kto chce hlbšie preniknúť do podstaty liberalizmu, alebo sa sám cíti byť liberálom, mal by siahnuť za týmito publikáciami.

- Martin Chren – Dalibor Roháč: **ABECEDA LIBERALIZMU** (Nadácia F.A. Hayeka, 2002)
- John Dewey: **REKONŠTRUKCIA LIBERALIZMU** (Kalligram, 2001)
- Leonard Trelawny Hobhouse: **LIBERALIZMUS** (Kalligram, 2002)

Svedectvá o zakladaní štátov

Ako otcovia – zakladatelia americkej štátnosti sa zvyknú označovať tvorcovia konceptu americkej ústavy. Ich listy, hoci vznikali v rokoch 1787 – 1788, sú bohatou studnicou poznania, vychádzajúceho z túžby po slobode a slobodnom rozvoji každého jednotlivca a zo snahy zakotviť princípy štátu v takej podobe, aby pomáhal individuálnemu rozvoju človeka a nie reguloval jeho aktivity či usmerňoval jeho slobodnú vôľu. Listy, ktorých cieľom bolo obhájiť myšlienky i formulácie pripravovaného textu Ústavy USA dodnes patria k základným pilierom americkej politickej vedy a ústavného práva, a celkom iste si môžu nárokovať osobitnú pozornosť aj v kontexte našej, k výslednému tvaru ešte len smerujúcej demokracie.

Po vyše dvesto rokoch od vzniku listov federalistov došlo v priestore strednej Európy k revolučným demokratickým premenám, z ktorých jedným výsledkom bol aj vznik samostatnej Slovenskej republiky, nastupujúcej

svoju cestu dejinami pred desiatimi rokmi – 1. januára 1993.

Publicista Pavol Janík zhrnul do svojej knižky rozhovory s niekoľkými desiatkami slovenských politikov, intelektuálov, umelcov a majstrov myšlienky a slova, aby pre dnešok i pre budúcnosť zachytil ich dobové názory v čase konštituovania sa Slovenskej republiky na emancipáciou slovenského národa a na jeho perspektívy vlastnej demokratickej štátnosti, aktívne sa podieľajúcej na vytváraní novodobej histórie.

- Alexander Hamilton, James Madison, John Jay: **LISTY FEDERALISTOV** (Kalligram, 2002)
- Pavol Janík: **ROZHOVORY O ŠTÁTNOSTI** (CCW / Autogram, 2002)

Pohľad na dejiny a súčasnosť NATO

Mimoriadne aktuálne čítanie pred otvorením summitu o NATO v Prahe ponúkajú dve publikácie. Čudní spolunoclažníci sú historickým reportom o boji za rozširovanie NATO od začiatkovej fázy po záverečné hlasovanie v Senáte USA. Stretneme sa tu s kľúčovými postavami tejto päťročnej drámy a s politickou klímou obdobia studenej vojny.

Publikácia Dvere do NATO je zase významným prínosom k pochopeniu jedného z najdôležitejších aktov americkej zahraničnej politiky 90. rokov – rozhodnutia prezidenta Clintona rozšíriť NATO o postkomunistické krajiny. Je to konfrontácia človeka, priamo zainteresovaného v procese rozširovania s pohľadom odborníka.

Obidve publikácie nášmu čitateľovi približujú hodnoty krajín, združených v NATO, ktoré už niekoľko rokov majú v tomto zväzku možnosť rozvíjať tri naše partnerské krajiny zo skupiny V 4 a ktoré, veríme, budeme mať možnosť otvorením dverí do Severoatlantického paktu na pražskom summite zdieľať onedlho aj my.

- George W. Grayson: **ČUDNÍ SPOLUNOCLAŽNÍCI** (Kalligram, 2002)
- Ronald D. Asmus: **DVERE DO NATO** (Bratislava, 2002)

Trpké zrkadlo komunistickej moci

Po veľkom priekopníckom dvojväzkovom diele Zločiny komunizmu prichádza k čitateľovi, túžiacemu sa dozvedieť ďalšiu časť doteraz zahalenej pravdy o štyridsiatich rokoch „vlády jednej strany“ na Slovensku ďalšia publikácia – prvý zborník zo zamýšľanej edície „Zrkadlo komunistickej moci“, ktorý venuje pozornosť štátnej bezpečnosti po roku 1968, keď sa táto politická polícia stala najrepressívnejšou zbraňou v boji s občanmi o udržanie moci.

Nie je to čítanie pre bežného občana, ale politický historik i aktívny politik by sa s publikáciou rozhodne mal zoznámiť. Ako hovorí latinské príslovie „historia est magistra vitae“ – história je učiteľkou života.

A keď už pre nič iného, tak by súčasní politici, publicisti a verejní činitelia mali knihu poznať preto, aby si zástupcovia KSS, usadení dnes pohodlne v poslaneckých laviciach demokratického ponovembrového slovenského parlamentu nemysleli, že zvyšok národa, tí, čo ich nevolili, tí, čo nehovorili, že za komunistov tu bolo lepšie, úplne zabudol na všetko, čo sa na Slovensku dialo, keď jedným z najmocnejších mužov v ČSSR a isté obdobie prvým mužom nielen s ideologickou, ale aj s trestnoprávnou výkonnou mocou na Slovensku, bol svokor dnešného predsedu KSS.

- Pavel Žáček: **ŠtB NA SLOVENSKU ZA „NORMALIZÁCIU“**. Agónia komunistickej moci v zvodkách tajnej polície. (Ministerstvo spravodlivosti SR. Oddelenie pre dokumentáciu zločinov komunizmu, 2002).

